

O CORVO MARIÑO VAISE

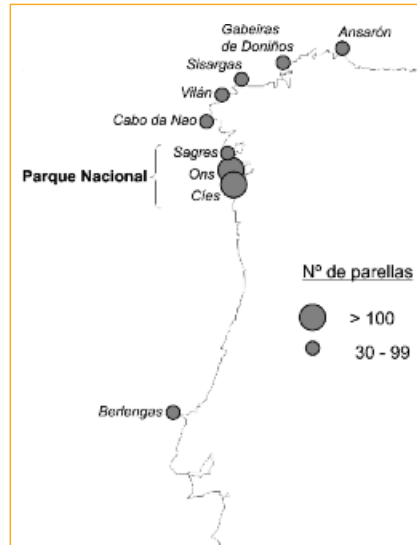
Ignacio Munilla, Alberto Velando e David Álvarez*

A especie da que imos falar, que na nomenclatura científica denomínase *Phalacrocorax aristotelis*, recibe dous nomes principais: corvo mariño e galo de mar. Oficialmente foi bautizada como "corvo mariño cristado" e en castelán leva un nome aínda menos axeitado: "cormorán moñudo". Os apelativos "moñudo" e "cristado" supoñen que lle veñen dun fato de plumiñas que lle saen na fronte cando a época reprodutiva. Estas precisións, veñen ao caso porque, se cadra, é necesario perder un tempo en aclarar, exactamente, quen é o protagonista desta historia. A confusión vén dada por mor dunha especie próxima - de feito atópase no mesmo xénero taxonómico- que non é outra que *Phalacrocorax carbo*, coñecida en galego como

"Os datos apuntan cara a un efecto indirecto e persistente do vertido do Prestige sobre a reprodución, mediado pola diminución das poboacións de bolos"

"corvo mariño real", e en castelán como "cormorán grande". Unha liada! *Aristotelis* e *carbo* son aves de aspecto semellante (*aristotelis* é bastante máis pequeno e fino) pero presentan costumes ben diferentes. Xa de primeiras, *aristotelis* é sedentario -á parte dun período de xuventude no que pode viaxar moito- e adoita pasar a vida nun contorno dunhas poucas ducias de quilómetros ao redor do seu lugar de nacemento; *carbo*, pola contra, é unha especie migradora, que en Galiza só aparece como invernante. Outra gran diferenza é que *carbo* é unha verdadeira ave acuática xa que lle vale todo, doce ou salgado: rías, esteiros, ríos, encoros, lagoas..., aínda que en Galiza vai pouco ao mar. *Aristotelis*, en fin, é unha especie absolutamente mariñeira; así que, se cadra, reservaremos o nome de corvo mariño para os *aristotelis*.

O corvo mariño aboia pouco e amosa unha clara adaptación ao mergullo. Aguanta debaixo da auga entre 50 e 80 segundos e propúlsase coas patas que as

No gráfico aparecen representadas as principais colonias de cría do corvo mariño na Galiza e Portugal.

ten palmadas. Aliméntase de peixe que atrapa na columna de auga e no fondo ata profundidades en torno aos 30 m, tanto en solitario como en grupos cooperativos de ata mil individuos, como sucedía ata hai nada no contorno das illas Cíes. O hábitat de cría consiste en ocos baixo pedras, covas, grotos, e recantos nas paredes de furnas e cantís, sempre en zonas da ribeira do mar, tanto en illas como en terra. No atlántico ibérico, a poboación reprodutora distribúese en pequenas colonias por todo o Cantábrico, Galiza e no litoral de Portugal ao sur das illas Berlengas.

CENSO GALEGO

A finais da década de 1990, Galiza posuía unha das principais poboacións

de corvo mariño no mundo, con preto de 2.500 parellas (o 2% da poboación total da especie e o 80% da poboación ibérica). Porén, en 2007, o censo foi de 1.263 parellas: un descenso do 50% en apenas 10 anos!! De feito, as nosas mellores evidencias indican un risco extremadamente alto de extinción para as poboacións de corvo mariño de Galiza. Xa que logo, a poboación galega de *Phalacrocorax aristotelis* cualifica cumpridamente na categoría "En Perigo de Extinción" tal e como especifica o "Plan Integral de Recuperación e Conservación das Aves Mariñas Ameazadas de Galiza.

O declive da poboación de corvo mariño de Galiza vén dado polos cambios ocorridos nas colonias das Rías Baixas, xa que dous de cada tres reprodutores crían alí. Esas colonias localízanse nas grandes illas á porta das rías de Vigo (Cíes) e Pontevedra (Ons e Onza) e todas elas fican dentro do espazo natural galego que ten o maior grao de protección posíbel: o Parque Nacional marítimo e terrestre das Illas Atlánticas de Galiza. En conxunto, o Parque Nacional pasou de 2.047 parellas de corvo mariño en 2004 a 911 en 2009 (-56%). O exemplo máis dramático é, se cadra, o constituido pola illa do Faro (Cíes) que perdeu case o 90% da súa poboación reprodutora entre 1994 e 2008 (pasou das 325 ás 43 parellas).

CAUSAS DO DECLIVE

As análises demográficas indican que ademais dunha mortalidade de adultos comparativamente alta, os corvos das Rías Baixas sofren de malas condicións para a reprodución. Os estu-

EQUIPAMENTO DE EDUCACIÓN AMBIENTAL
ALBERGUE TURÍSTICO RURAL
ACTIVIDADES PARA A EDUCACIÓN AMBIENTAL E A SOSTIBILIDADE

BREANCA – DOROÑA
15615 VILARMAIOR (Pontedeume)
A CORUÑA
info@alvarella.com
www.alvarella.com
Tfnos.: 648 925 134
981 784 563

Ramsés Pérez

À esquerda un adulto reprodutor de corvo mariño cristado; á dereita, un corvo mariño real.

dos que levamos realizados desde hai ben anos indican que existen tres factores principais cun efecto grave sobre as poboacións da especie: a pesaría de artes menores do enmalle, a depredación por carnívoros terrestres e a contaminación por petróleo derivada da marea negra do *Prestige*. En Galiza, o corvo mariño aliméntase de peixes de hábitats moi diversos: peixes peláxicos como a piarda e a boga, de fondos lamosos e areosos como certas lorchas, e máis peixes de fondos e substratos rochosos como fanecas e fodóns, vellos, xulias ou serráns. Porén, o alimento máis importante en Galiza durante o período reprodutor, pola súa elevada calidade como alimento para os pitos, son os bolos. Os bolos, familia Ammodytidae, son peixes semipeláxicos de pequeno tamaño. Os datos de alimentación indican ben ás claras que a importancia dese peixe na dieta dos corvos de Cíes baixou moito a partir do ano 2003, se cadra debido aos efectos do petróleo do *Prestige*. Os bolos viven en fondos de area que resultaron ser dos hábitats máis contaminados polo petróleo. Así que sospeitamos que o vertido do *Prestige* afectou ás principais zonas de alimentación dos corvos mariños, que son os areas de pouca profundidade, ricos en bolo e situados nos arredores das illas. En conxunto, os datos apuntan cara a un efecto indirecto e persistente do *Prestige* sobre a reprodución, mediado pola diminución das poboacións de bolos.

Os datos de recuperacións de exemplares que foran anelados, sinalan que as capturas accidentais en artes de pesca do enmalle son a principal causa

de mortalidade do corvo mariño en Galiza. A baixura emprega seis artes de enmalle: rascos, volantas, betas, trasmallos, miños e xeito. Estas artes capturan as especies mariñas ao quedaren atrapadas nas mallas das redes rectan-

"O máis urxente é protexer as illas do visón americano e, en segundo lugar, diminuír a mortalidade nas pescarías de enmalle"

gulares que as constitúen. As redes cálanse en posición vertical, son, polo común, fixas, e recóllense ao cabo dun tempo. Dende logo, para os corvos mariños o risco de morrer afogados nunha arte de enmalle pode ser moi alto: nas dúas últimas décadas o esforzo pesqueiro aplicado ao enmalle ten inzado arreo, xa que o número de embarcacións con licenza pasou de 1.091 a 2.461 entre 1989 e 2004 (+125% en 15 anos!!).

Restos dun corvo mariño depredado polo visón americano na colonia de Cíes en 2009.

Doutro lado, segundo datos do "Rexistro de Buques Pesqueiros da Comunidade Autónoma de Galicia", o 64% das embarcacións do enmalle operan nas Rías Baixas. Se cadra a baixa supervivencia dos corvos mariños galegos –en comparación con outras poboacións da especie– pode ser debida a unha mortalidade, grande de máis, nas artes de pesca do enmalle de baixura.

En xeral, as aves mariñas son moi vulnerábeis á acción dos carnívoros terrestres (proprios ou introducidos). Os drásticos efectos da entrada dun carnívoro terrestre nas colonias de corvo mariño quedou ben ilustrada coa recente desaparición da colonia da Lobeira Grande (Carnota). A colonia, de 39 niños no 2004, foi abandonada por completo ao ano seguinte por causa dun raposo que fora levado alí por un veciño de O Pindo, co propósito de desfacerse das gaivotas que criaban na illa. O ano 2007 a Lobeira seguía abandonada de corvos e gaivotas. Aínda que as illas onde o corvo mariño cría están desprovistas de carnívoros terrestres autóctonos (coa excepción da lontra); a situación é ben contraria no referente aos carnívoros introducidos, especialmente no caso do gato doméstico e do visón americano. As Rías Baixas foron o primeiro e principal foco de entrada do visón americano na nosa terra, a partir dos exemplares escapados de granxas peleiteiras xa dende os primeiros anos da década de 1970. Aínda que hai tempo que o visón é común en todo o litoral das rías, ata 2009 nunca atopáramos probas da súa entrada nas grandes colonias de corvo mariño: lamentablemente, en 2009 atopamos en Cíes 25 adultos comestos polo

visión, o 5% da poboación!! O visión americano, unha especie ben adaptada á natación que pode salvar grandes distancias no mar, está considerado como unha das principais ameazas para a conservación das aves mariñas en Europa. A súa presenza en Cíes, que son as illas máis afastadas de terra, é indicativa de que todas as illas de Galiza con colonias de corvo mariño que poden ser eventualmente invadidas polo visión.

QUE FACER?

No que ten que ver cos efectos da contaminación pola marea negra do *Prestige*, se cadra non hai moito que facer xa que, probablemente, o petróleo residual responsábel da contaminación persistente dos fondos de area fica soterrado no substrato. En calquera caso, o primeiro e máis urgente é protexer as illas do visión americano, xa que os efectos dese mustélido sobre as aves mariñas coloniais son devastadores. De non atallarse a invasión, o Parque Nacional deixará de ser un lugar axeitado para a cría do corvo mariño e do resto de aves mariñas, por non falar xa do risco que supón para as poboacións doutras especies como pode ser o caso dos anfibios. Xa que logo, é prio-

Ramsés Pérez

Panorámica das Illas Cíes desde a Costa da Vela.

ritario eliminar os visóns que xa deron entrada nas illas e máis montar un sistema de vixilancia que permita desfacerse canto antes dos que poidan recolonizar. Por suposto, haberá que empregar métodos compasivos. A erradicación de carnívoros invasores en illas é posíbel aínda que non é nada fácil. Necesita dunha importante achega de recursos e dunha planificación a medio e longo prazo.

En segundo lugar, é preciso que diminúa a mortalidade no enmalle. Unha boa medida –con efectos positivos para moitas outras especies incluídas as de aves mergulladoras, cetáceos

e peixes de gran valor comercial– sería delimitar zonas nas que non se permita traballar con esas artes nada selectivas. Outra medida moi interesante sería procurar investimentos en i+D para o desenvolvemento de aparellos que pesquen peixe pero que non pesquen nin aves mariñas nin cetáceos. Velaí unha oportunidade boa de contribuir á conservación do medio mariño.

* Ignacio Munilla, Alberto Velando e David Álvarez son doutores en bioloxía e investigadores das universidades de Santiago de Compostela, Vigo e Oviedo, respectivamente.

An advertisement for 'Espacio Submarino' magazine. The background is an underwater scene with a large, vibrant orange starfish on a coral reef. The text 'ESPACIO Submarino' is written in a stylized, bubbly font at the top. Below it, the text reads: 'A túa revista sub feita desde Galicia para todos os amantes do mar' and 'www.espaciosub.com'.